

אורתיות מחכימות

י"ל ע"י סטאט' - פרויקט פיקוח הסת"ם העולמי
בראשות ובהכוונת הגאונים הג"ר משה אורי בלי שליט"א, הג"ר חיים שפרלינג שליט"א,
הג"ר יעקב זיונס שליט"א, הג"ר דן בריקר שליט"א והג"ר ראובן מנדלוביץ שליט"א

שאלת חכם

שאלות אקטואליות שעלו על שולחנם של רבני 'בית ההוראה' של סטאט'

נגיעה בכל עובי האות

ראש ימני של שי"ן שנגע בג' הבי"ת שלפניו בכל עוביו
האם מועיל לגרור ולהפריד או שצריך לבטל את צורת האותיות?

לצלר אומן

טיפ לשיפור הכתיבה
מאת הרב ישראל דיקמן
מכון "יד הסופר"

אשרי אדם מפחד תמיד

כולנו מכירים את הרגע הלא נעים הזה - לגלות בסוף העמוד, שנשארה עוד שורה ריקה... מה עושים עכשיו? טלפונים לחברים, לידידים, לרבים, למוחקים, לעורכי התיקונים... התחושה הזו - בשביל מה חטפתי עוד חמש דקות - אם בסוף בגללם הפסדתי הכל?

שני כללי זהב:

לא נעצור בסוף שורה - נכתוב בשורה הבאה לפחות מילה אחת...

קמת מהשולחן בסוף השורה - אל תשאיר את התיקון מקופל על השורה - תפתח אותו.

כמה סופרים קיפלו את השורה פעמיים - אחד לפני שקמו והשני אחרי שהתיישבו...

ובסוף נזכור - שאין עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות, אלא הכל בידי שמים וגם מנת הצער והעוגמת נפש - מגיעה אלינו בהשגחה פרטית מלמעלה - איש לפי דרכו, ולפי מה שנקבע לו.

וממה שהצריך לבטל רק את הבי"ת השניה מוכח דס"ל שעצם הנגיעה בכל עובי המושב אינה פוסלת את צורת שתי האותיות, ורק מחמת שעי" הנגיעה אין ניכר האם הבי"ת השניה היא בי"ת או כ"ף, על כן צריך למחקה, אבל הבי"ת הראשונה אינה נפסלת מחמת עצם הדיבוק שהרי צורתה ניכרת ורק חיסרון הקפך גויל יש כאן שניתן לתקנו ע"י גרירת הדיבוק, ודו"ק, ובאמת יש עוד צד להקל ע"י תינוק בנידוד, הדמיעין בספר מקור חיים (מבעל שו"ת חוות יאיר סי' ל"ב סעי' ד') יראה שכתב בדעת הבי"ח וז"ל, 'ונ"ל לחלק בין נגיעה אות באות משהוא או בכל המשך אורך האות כזה הוי ליה ג"כ תיקונון חק תוכות', עכ"ל. דהיינו שהבין דמה שפסל הבי"ח נגיעה בכל עובי האות, אין הכוונה שנדבקו ראשי האות בכל עובי הקו שלהן בלבד, אלא כוונת הבי"ח לפסול כשנדבקו האותיות לכל אורכן. וכן היא התמונה שם. ולפי דבריו אין מקום להחמיר כלל בנידוד.

וכן כתב להדיא בשו"ת בנין ציון (סי' צ"ב) וז"ל, ואין לדמות זה למש"כ המג"א בשם הבי"ח דאם כל אורך האות דבוקה לחברתה לא מהני גרירה משום חק תוכות, דזה דוקא אם הדיבוק מלמעלה למטה דהבי"ח כתב למשל כגון אל"ף ובי"ת שדבוקים זה לזה, ובזה הטעם דנפסד צורות האותיות לגמרי, אבל הכא הרי לא נדבק אורך האותיות רק ג' האותיות ולא הוי רק נגיעה בעלמא וכו', עכ"ל. ובאמת הדבר כמעט מפורש כדבריהם בלשון הבי"ח עצמו שכתב 'אבל בדבוקות ממש כל גובהו של אות' וכו'.

ולדינא: כיון שהרבה חולקים על הבי"ח וגם בדעת הבי"ח עצמו יש שפירשו שכוונתו לפסול רק כשכל האות כולה דבוקה לחברתה על כן נראה לומר דבנידוד שנדבקו רק ג' האותיות או מושבן זה לזה, וצורת שתי האותיות ניכרות לתינוק, המיקל בזה להפרידן שלא כסדרן יש לו על מי לסמוך. ועל כל פנים אם צבע הדיבוק בהיר יותר וגבולות האותיות ניכרים מתוך הנגיעה, יש לצרף דעת כמה אחרונים שכתבו להקל בכגון דא, וכן ראיתי שהיקל בזה מו"ר הגר"מ פרידלנדר זצ"ל בכה"ג שצבע הדיבוק בהיר מצבען של האותיות עצמן.

1. אמנם יש מקום לדון בזה בשתי שאלות:

א. יש לדון בסתימת דברי המשגיב ודו"ק הביא את השערי אמרים לדינא בסי' קכ"ג ותשמע שרוא פוסק כמותו להלכה למעשה, והרי המשנה ברורה עצמו פסק בסי' ל"ב ובסימן ל"ו ספרי מגדים ודו"ק הדין שאין לרדודי סית בבה"א.

ב. אין אף מותר לתקן את הנגיעה מכל מקום כמות שרוא, הרי הוא פוסק אצל איש יש לרדודי הסיד.

וזה על הקושי הא' יש לדון ואין והא' שהכריע המשגיב כהשערי אמרים הלכה למעשה, דאפשר למצ' שרק התינוק מנתו כזה דיעים שצריך בהם לרדודי סית ולא יד לדון בכל מקרה לעצמו. ועל הקושי הב' נראה לישב ודין שלדעת הסוברים שאין כאן שני צדדים וממילא תינוק, סבת הבטול הוא רק משום דין הרקף גויל וז"ל בבבלי הרקף גויל הרקף המשגיב (שם) דבנגיעה שאינה לאחר כתיבה אין להחזיר ספר תורה, שיש לסמוך על שית הסוברים שאין כסול הרקף גויל לאחר כתיבה (כמבאר בבית יוסף סי' ל"ב ס"ק ט"ז). ואפילו כשאשרי הנגיעה, בשעת כתיבה הביא המשגיב שיש מקילים כדעת הרשב"א (שו"ת תרי"א) שכל הראוי לגור כחור דמי ואין כאן כסול הרקף גויל.

ועל פי דבריו נראה שחלילה למעשה פשוט שאם התינוק קראם כהו"ן אין להחזיר ספר תורה באמצע הקריאה בבטן ודא, ודו"ק. ובדבריהם מפורש גם דבריו העי"ץ במד' וקציעה (סי' ל"ב ד"ה ולד"ה צ"ע).

אותיות פורחות

צורת האות ג'
פסול גמין צדין

איתא בברייתא (שבת ק"ג): 'וכתבתם שתהא הכתיבה תמה שלא יכתוב כו' גמין צדין. וצריך להבין מה החשש שהגימ'ל תדמה לצד"י, והרי לכאורה אין ביניהן דמיון כלל. ונחלקו הראשונים בביאור הדבר.

הרא"ש (הלכות ספר תורה סימן י"ב) כתב שאכן ג' וצ' אינן דומות זו לזו. וכוונת הברייתא להזהיר רק שלא יהפוך את הגימ'ל למלמלה למטה ובכך תדמה לצ'. (צ"ח 2)
אבל בספר התרומה (הלכות תפילין סימן ר"ג) כתב להדיא שגם כשהן ישרות הן דומות זו לזו (צ"ח 3) ועל כן הזהירה הברייתא לעשות הפרש ביניהם.

וכתב לעשות ג' שינויים כדי להרחיקה מצורת צד"י (צ"ח 1)

- שיעשה את ראש הגימ'ל עב כדי שיהיה ברור שהוא ראש ולא המשך של הירך.
- שיעשה את הרגל הימנית דקה כדי שיהיה ברור שהיא אינה ראש נוסף.
- שימשוך את רגל הימנית כלפי מטה כדי שתהיה ארוכה מהרגל השמאלית.

והנה זה ברור שאם לא עשה את כל שלושת ההפרשים ודאי פסול לדעת הספר התרומה משום דין 'גמין' צדין, אך נחלקו הפוסקים באופן שעשה את חלקם האם אפילו אחד מהם מעכב בצורת האות או רק כולם יחד.

והנה במקדש מעט (ס"ק ב') כתב שנחלקו בזה הראשונים האם דוקא כשעשה גם את ראש דק וגם את הירך עב, אז נדמית לץ, אבל אם עשה את שניהם עבים (צ"ח 4) או דקים (צ"ח 5) אין לפסול. אמנם כל זה כשעשה שניהם שווים, אבל אם עשה את הראש צר ואת הירך עב, מבואר להדיא ב'אלפא ביתא' (הארוך) שאף אם עשה את הירך הימני ארוך מן השמאלי אפילו הכי היא פסולה.

אמנם ב'ביאור הלכה' (ד"ה 'זוגל' ימין דק) הביא מהשו"ע הגר"ז שכתב שדין זה אינו רק לכתחילה. והקשה שהרי לפי המבואר ב'אלפא ביתא' שמקור הדין הוא מדין 'גמין' צדין, לכאורה הוא לעיכובא כמבואר שם בברייתא, ותירץ דהשו"ע הגר"ז חולק על ה'אלפא ביתא' וס"ל דכיון שיש היכר בין הגימ'ל לצד"י במה שירך ימין יורד למטה יותר מירך שמאל, אפילו אם עשה גם את הראש דק וגם את הירך עב עדיין אינה נדמית לגמרי לצד"י.²

אך אם לא עשה את הירך הימני ארוך מהשמאלי אף שהירך הימני דק והראש רחב (צ"ח 6) כתב ה'ביאור הלכה' (שם) שגם הגר"ז מודה שהוא לעיכובא לדעת הספר התרומה וסייעתו. ולמעשה עמד שם בצ"ע האם אפשר לסמוך על שיטת הרא"ש הנ"ל שחולק על הספר התרומה וסובר שאין כוונת הברייתא לחדש שצריך לעשות הפרש בצורת הגימ'ל שלא תדמה לצד"י. אמנם לענין תיקון שלא כסדרן כתב ה'ביאור הלכה' (לקמיה ד"ה 'ולכתחילה צריך שתהא הרגל פשוטה'), שמועיל תיקון משום שצורתה עליה.

ולדינא: אם עשה ראש דק [דהיינו באופן שבוטל מעט משני צידי הירך] אין לפסול, אך צריך לתקנו שיהיה עב כראוי. וכן אם עשה את הירך הימני עב אין לפסול. אך אם עשה גם את הראש דק וגם את הירך הימני עב אין להכשיר.

ואם לא האריך רגל ימין יותר מרגל שמאל יתקנה ע"י הוספת דיו ולא ע"י גרירת הרגל השמאלית.

¹ וב'ביאור הלכה' (ד"ה 'זוגל') משמע שהבין כן גם בדעת רש"י (שבת שם) וצ"ח.

² אמנם כללי דבין היה נראה למרש דעת השו"ע הגר"ז ולא פליג על ה'אלפא ביתא' ומשי"כ 'לכתחילה' קאי על מה שצריך לעשות שניהם, גם את הראש עב וגם את הירך דק, דבדיעבד סי' בחור מניח. אבל אם שנים רעות עשה, גם הראש דק וגם הירך עב, אפשר דמודה השו"ע הגר"ז שהיא פסולה אפילו בדיעבד ואף שהירך הימני ארוך מהשמאלי.

צורות האותיות מתוך הספר מקדש מעט מהדורת 'סימא דקדושה'

בצ"כ

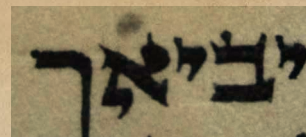
תשובות נבחרות לשאלה מהעלון הקודם:

א. אם ברי לן שצורת האותיות ניכרת, לפי הרבה פוסקים מותר לגרוס את הדיבוק, אך יתכן שיש מקום לחשוש לשינוי צורה לת"י ואז למרות שדיבוק חלש אך יש להחמיר משום שינוי לצורת אות אחרת כמבואר במק"מ (ס"ק ס"ז) ולכן ראוי לשאול לתינוק.

ב. הדבר תלוי במחלוקת הדעת קדושים (ס"ל ל"ב ס"ק י"ט) והמקדש מעט (שם ס"ק ס"ז) האם יש להחמיר את שיטת ה"ח (אה"ע"ז ס"י קכ"ה ס"ק ו') לכל אורך האות דבוק' גם כשצבע הדיבוק בהיר יותר מצבען של האותיות עצמן. כמדומני שמקילים בזה כהמקדש מעט.

תמונת הסוגייה

תמונות עדכניות מ'לשכת ההגהה' של סטאמ'פ

האם י'
האל"ף
נעשית
קו משוך?

תשובות למדור זה ניתן לשלוח למייל:

s800201151@gmail.com (לציין בשורת הנשוא 'תמונת הסוגייה')

תגובות נבחרות יפורסמו בעד"ה בגליון הבא.

סטאמ'פ הינו ארגון ראשון מסוגו העוסק בפיקוח על מוצרי סת"ם. מוצרי הסת"ם שתחת פיקוחנו נכתבים ע"י סופרי-סטאמ'פ, עם קלף ודיו שמאזשים על ידינו, עוברים הגהה כפולה על ידי שני מגייה-סטאמ'פ ושתי הגהות מחשב, ולבסוף מאזשים ומוחתמים על ידינו. ארגון סטאמ'פ פועל ללא מטרת רווח ועומד תחת עינם הפקוחה של גדולי הרבנים בתחום הסת"ם.

אישור והחתמת מוצרי סת"ם | לשכת הגהה | הכשרת מגייהם | בית הוראה | ליווי סופרים

שעות קבלת קהל בבית ההוראה: א-ה 15:15-15:45 שמואל הנביא 90 ירושלים.

מספר טלפון: 1800201151 | מייל: s800201151@gmail.com

להרשמה לקבלת העלון לחץ כאן >>